

POSTANOWIENIE

28 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 września 2023 r. w Warszawie,
zażalenia R. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w restrukturyzacji w L.
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 14 września 2022 r., V AGa 138/20,
w sprawie z powództwa R. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w restrukturyzacji w L.
przeciwko E. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w R.
o zapłatę,

1. oddala zażalenie,

**2. zasądza od R. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w
restrukturyzacji w L. na rzecz E. spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w R. kwotę 7500 (siedem tysięcy pięćset)
złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.**

(J.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 7 lutego 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację powódki R. sp. o.o. w restrukturyzacji z siedzibą w L. w sprawie przeciwko E. sp. z o.o. w R. o zapłatę. Następnie powódka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, nie opłacając tego środka zaskarżenia i wnosząc o zwolnienie jej od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi. Należna opłata wynosiła 199 900 zł.

Sąd Apelacyjny zarządził dochodzenie w celu ustalenia stanu majątkowego powódki. Następnie pozwana wskazała, że wniosek skarżącej został zgłoszony w złej wierze. Do swojego pisma załączyła sprawozdanie, z którego wynikało, jaka jest wysokość przychodów, zysku netto w pierwszym kwartale roku 2022 (przeszło 9 mln zł), aktywów i wpływów na rachunki grupy kapitałowej, do której należy powódka (pismo – k. 2449).

Postanowieniem z 17 sierpnia 2022 r. Sąd drugiej instancji oddalił wniosek o zwolnienie od kosztów, a w zasadniczych powodach rozstrzygnięcia stwierdził, że wprawdzie powódka nie ma dostatecznych środków na uiszczenie opłaty, jednak jej wspólniczka prowadzi działalność gospodarczą, z której osiąga znaczne przychody (przeszło 20 mln zł oraz 80 mln euro w 2021 roku; przeszło 2,5 mln zł i 500 000 euro w pierwszym kwartale 2022 r.). Nadto spółka ta posiadała aktywa o wartości przeszło 700 000 zł, a na jej rachunki bankowe systematycznie wpływają uznania w wysokich kwotach (rzędu od kilkuset tysięcy do przeszło miliona złotych w pojedynczych transakcjach). Postanowienie wraz z zasadniczymi powodami rozstrzygnięcia (art. 357 § 5 k.p.c.) doręczono pełnomocnikowi powódki 26 sierpnia 2022 r. (potwierdzenie – k. 2499).

Pismem datowanym na 31 sierpnia 2022 r. powódka wniosła o sporządzenie i doręczenie jej uzasadnienia postanowienia z 17 sierpnia 2022 r. (pismo – k. 2500). Postanowieniem z 5 września 2022 r. Sąd drugiej instancji odmówił sporządzenia uzasadnienia (postanowienie – k. 2504). Kolejnego dnia, 6 września 2022 r., opłata została uiszczona przez wspólniczkę powódki (potwierdzenie – k. 2505).

Postanowieniem z 14 września 2022 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną powódki; orzeczenie to doręczono skarżącej 23 września 2022 r. (postanowienie – k. 2508, potwierdzenie odbioru – k. 2516). Przed doręczeniem postanowienia, pismem datowanym na 20 września 2022 r., powódka wniosła o wniosek o sporządzenie i doręczenie jej uzasadnienia tego orzeczenia (pismo – k. 2513). Wniosek ten został odrzucony postanowieniem z 27 września 2022 r. (postanowienie – k. 2518).

Pismem z 26 września 2022 r. powódka ponownie wniosła o uzasadnienie postanowienia w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej. Uzasadnienie to zostało sporządzone i doręczone skarżącej; z jego treści wynikało, że postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia powódki od kosztów sądowych doręczono jej 26 sierpnia 2022 r., a zatem termin do uiszczenia tej opłaty upłynął 3 września 2022 r., Tym samym skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu, gdyż opłaty dokonano dwa dni po upływie terminu.

Powódka wniosła zażalenie na postanowienie z 14 września 2022 r., zarzucając błędne przyjęcie, że nie zachodzą przesłanki uzasadniające zwolnienie jej od kosztów sądowych, podczas gdy skarżąca nie mogła zaciągać nowych zobowiązań, oraz naruszenie art. 398⁶ § 2 k.p.c.; art. 103 ust. 1 i 2 u.k.s.c.; art. 394² § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji, a także art. 394^{1a} § 1 pkt 1 k.p.c. Oprócz kwestionowania braku zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej, powódka wskazała, że błędne było przyjęcie, iż zażalenie na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych nie podlega odrębnemu zaskarżeniu.

W odpowiedzi na zażalenie pozwana wniosła o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie powódki podlegało oddaleniu jako niezasadne.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że skarżąca nietrafnie przyjmuje, iż zażalenie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej, wydane przez Sąd drugiej instancji, jest postanowieniem Sądu pierwszej instancji, wobec czego możliwe było złożenie zażalenia na to orzeczenie. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu powódki Sąd, który rozpoznał apelację, jest bowiem sądem drugiej instancji. Nietrafne jest również wywodzenie dopuszczalności wniesienia tego rodzaju zażalenia bezpośrednio z Konstytucji. Z art. 394^{1a} § 1 pkt 1 k.p.c. nie wynika bowiem, by w przypadku postanowień wymienionych w tym przepisie, wydanych jednak poza tokiem pierwszej instancji, zasada dwuinstancyjności postępowania bezwzględnie polegała na dopuszczalności zaskarżenia takiego postanowienia w drodze zażalenia. Przeciwnie, przepis ten wyraźnie odnosi się do działań podejmowanych w toku

pierwszej instancji merytorycznej. Wniosek taki wynika również z porównania art. 394^{1a} § 1 k.p.c. z art. 394² § 1 i 1¹ k.p.c. w brzmieniu sprzed 1 lipca 2023 r. Przed wspomnianą datą kontrola prawidłowości odmowy zwolnienia skarżącego od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej odbywała się – przez zastosowanie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. – na etapie kontroli prawidłowości odrzucenia tego środka zaskarżenia (zob. postanowienie z 27 lutego 2019 r., II CZ 102/18, i przywołane tam orzecznictwo). Tak ukształtowany model kontroli omawianej decyzji procesowej przez lata był elementem polskiego porządku prawnego i zasadniczo nie budził wątpliwości ani zastrzeżeń.

Co istotne, ostatecznie również powódka dostrzegła możliwość zakwestionowania oceny o braku podstaw do odmowy zwolnienia jej od kosztów sądowych na etapie zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej. Argumentacja zażalenia nie prowadzi jednak do wniosku o nietrafności postanowienia Sądu Apelacyjnego z 17 sierpnia 2022 r., a w konsekwencji – o zasadności badanego obecnie środka zaskarżenia.

Zasady zwalniania osób prawnych od kosztów procesu były już przedmiotem licznych wypowiedzi orzecznictwa i są dobrze rozpoznane, nie ma zatem potrzeby ponownego przytaczania tych stanowisk; zwolnienie osoby prawnej prowadzącej działalność gospodarczą od kosztów sądowych powinno stanowić wyjątek i wymaga dostatecznego uzasadnienia (zamiast wielu zob. postanowienie SN z 28 maja 2021 r., IV CZ 2/21, i przywołane tam orzecznictwo). Sąd drugiej instancji szczegółowo przedstawił przyczyny, dla których nie uwzględnił wniosku powódki. Tymczasem skarżąca nie odniosła się do podstawowej kwestii, która legła u podstaw tego rozstrzygnięcia, to jest art. 103 ust. 2 u.k.s.c. i przyjętej przez Sąd Apelacyjny oceny, że wspólniczka powódki ma dostateczne środki na zwiększenie majątku skarżącej spółki. Wywody dotyczące niemożności zaciągnięcia pożyczki nie są w tym zakresie wystarczające; zarówno Kodeks cywilny, jak i Kodeks spółek handlowych przewidują bowiem instrumenty, które pozwoliłyby na zwiększenie majątku skarżącej bez powiększania jej zobowiązań. Dopuszczalne było także uiszczenie opłaty sądowej za powódkę bezpośrednio przez jej wspólniczkę – co ostatecznie nastąpiło (jakkolwiek dwa dni po ustawowym terminie) i co dodatkowo dowodzi, że stanowisko Sądu drugiej instancji było trafne.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

(M.M.)

[ał]